

İstanbul Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü

Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi

The Journal of Information and Documentation Studies

Sayı/Number: 11, Sayfa/Pages: 1-24, İstanbul, İlkbahar/Spring, 2019

Basılı Nüsha ISSN: 1307-6655 Elektronik Nüsha ISSN: 2148-8975

ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ KÜTÜPHANELERİN TÜRKİYE'DEKİ EĞİTİME KATKILARI: ZONGULDAK ALAPLI İMKB TEKNİK VE ENDÜSTRİ MESLEK LİSESİ ARAŞTIRMASI*

**Contributions of Enriched Libraries to the Education System in Turkey:
Zonguldak Alaplı İMKB Technical and Industrial Vocational High School
Research**

Fatma UYAR

Doğuş Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlik Programı
fuyar@dogus.edu.tr

Malik YILMAZ

Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü
malik.yilmaz@atauni.edu.tr

Alındığı tarih: 30.04.2019; Kabul tarihi: 23.07.2019

Öz

Türkiye, eğitilen genç bireylerin bilgi çağına ayak uydurabilmelerini sağlamak amacıyla eğitim sisteminin önemli unsurlarından biri olan okul kütüphanelerinde yenileşme yoluna gitmiştir. Bu doğrultuda Milli Eğitim Bakanlığı

* Çalışmada yer alan veriler, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde 2019 yılında tamamlanan, "Türkiye'de Okul Kütüphanelerinde Yeni Bir Dönem Olarak Zenginleştirilmiş Kütüphaneler: Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Örneği" başlıklı yüksek lisans tezinden elde edilmiştir.

ğının yürüttüğü; Orman ve Su İşleri Bakanlığı ve Türkiye Belediyeler Birliğinin de paydaş olduğu ‘Okullar Hayat Olsun’ projesi ile 2014 yılında bazı okullarda Zenginleştirilmiş Kütüphaneler (Z-kütüphaneler) kurulmaya başlanmıştır. Bu çerçevede söz konusu projesinin bir parçası olan Z-kütüphaneler üzerine bir çalışma gerçekleştirilmiş ve örnek kütüphane olarak Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesinde kurulan Z-kütüphanesi seçilerek araştırma yapılmıştır. Araştırmada Z-kütüphanelerin işleyişi, donanımı, kullanımı ve hizmeti çerçevesinde Türkiye’deki eğitime katkılarının neler olduğuna dair bilgiler almak amacıyla öğrencilerle anket çalışması yapılmış ve okul müdür vekili ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bilgiler sonucunda Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin Z-kütüphane hakkında bilgi sahibi ve bu kütüphanenin öğrenciler üzerinde olumlu etkilerinin olduğu saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Eğitim, okul kütüphaneleri, zenginleştirilmiş kütüphane (Z-kütüphane).

Abstract

Turkey enhances innovation and evolution in the libraries with the aim of keeping up the students with the modernization. The Ministry of National Education, Ministry of Forestry and Water Affairs and Turkish Association of Municipalities, regarding to the enhancement, have been conducting jointly of Z-libraries works since 2014 with project of “School Becomes Life”. A study on enriched libraries was carried out with the consideration of “Schools Become Life” project, and Zonguldak Alaplı İMKB Technical and Industrial Vocational High School was selected as a case study, where Z-Library was established. This study aims to investigate the contribution of Z libraries within the scope of their functionalities to Turkish education system, where questionnaire with students and interview vice-principal of the school have been implemented. Awareness of students about Z libraries and the positive effects of Z-libraries on the students’ education are the results of this study.

Keywords: Education, School Libraries, Enriched Library (Z-Library)

Giriş

Okul, bireylerin birçok bilgi, beceri ve alışkanlık kazanmalarında en önemli kurumların başında gelmektedir. Okul, çocuklara ve gençlere, gereksinim duydukları bilgiyi, beceriyi ve alışkanlıkları kazandıran eğitim kurumudur. Okul kütüphaneleri de öğrencilerin öğrenmelerine ve bilgilenmelerine katkı sağlayan ve okullarda bulunan bilgi merkezleridir. Okul kütüphaneleri, sahip oldukları bilgi kaynakları ve sundukları bilgi hizmetleri ile öğrencilere bilgiye erişim yollarını öğretebilecek mekânlardır. Bu kütüphaneler sadece öğrencilerin değil, okulda görev yapan tüm personelin ve velilerin de bilgi ihtiyacını karşılamaktadır. Hall’a (1986, s. 36) göre okul kütüphanesi kitapların

ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ KÜTÜPHANELERİN TÜRKİYE'DEKİ EĞİTİME KATKILARI

saklandığı bir yer, bir okuma ya da çalışma merkezi, bir organizasyon birimi, bir kaynak merkezi, bir mesai merkezi gibi birçok sığa sahiptir; fakat bunlara karşın okul kütüphanelerinin temel amacı okulun toplam eğitim programını desteklemektir.

Türkiye'de okul kütüphanelerinde yeni bir döneme girilmiştir. MEB'in yürüttüğü 'Okullar Hayat Olsun' projesi kapsamında okullara Z-kütüphaneler kurulmaya başlanmıştır (Z-Kütüphane, 2016). Z-kütüphane projesi ile okulların, öğrenciler ve yetişkinler için birer hayat boyu öğrenme merkezi ve eğlenme-dinlenme etkinliklerine imkân veren kütüphaneler olması amaçlanmıştır. Bununla birlikte öğrencilerin modern çağın gerisinde kalmamaları ve ülke genelinde bilgiye ulaşmada fırsat eşitliğinin oluşturulması amacıyla uygulamaya konan proje ile kütüphanelerin ilkokul, ortaokul ve liselerde kurulumları devam etmektedir.

Çalışmada, 'Okullar Hayat Olsun' projesinin bir parçası olan Z-kütüphaneler üzerine bir çalışma gerçekleştirilmiş ve örnek kütüphane olarak Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesinde** kurulan Z-kütüphanesi seçilmiştir. Çalışmanın amacı, Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesinde kurulan yeni nesil okul kütüphanesi olarak kabul edilen Z-kütüphanesi örneğinden yola çıkarak, okullarda oluşturulan Z-kütüphanelerin sahip olduğu derme ve sunduğu hizmetlerle daha etkin ve verimli bir kütüphane veya bilgi hizmeti sunduğunu ortaya koymaktır. Nitekim yapılan araştırmanın Türkiye'deki Z-kütüphanelerin işleyişi, donanımı, kullanımı ve hizmeti noktasında bir örnek oluşturması amaçlanmıştır. Çalışmanın hipotezi, MEB'in yürüttüğü 'Okullar Hayat Olsun' projesi kapsamında kurulan Z-kütüphanesi hakkında öğrencilerin bilgi sahibi oldukları ve bu kütüphaneden etkin bir şekilde yararlandıkları şeklindedir.

Çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmış; bu bağlamda anket ve görüşme tekniği ile gerekli veriler elde edilmiştir. Çalışma sonunda Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi örneğinden yola çıkarak Z-kütüphanelerin, okul kütüphanelerinin çağdaş formda teknoloji ağırlıklı olarak yeniden revize edildiği ve kütüphanenin mekânsal, yapısal, derme, işleyiş ve hizmet sunumu çerçevesinde daha etkin çalışmalar yapabildikleri belirlenmiştir.

1. Okul Kütüphaneleri

Okul kütüphaneleri, bünyesinde var olduğu okulun genellikle öğrenci, veli ve çalışanına hizmet sunan; sahip olduğu kullanıcı kitlesine göre derme ve hizmet geliştiren; dermeyi de kütüphanecilik standartlarına ve Okul Kütüphaneleri Yönetmeliğine göre düzenleyen ve eğitimi desteklemeyi hedefleyen kü-

** Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesinin adı, 2018-2019 eğitim-öğretim yılı itibarıyla Zonguldak Alaplı İMKB Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olarak değiştirilmiştir.

tüphanelerdir (Cevizbaş, 2003, s. 387). Dolayısıyla okul kütüphanelerinin temelinde, okuldan hizmet alan ve okula hizmet veren bireylerin eğitimlerini desteklemek amacıyla var olduğu söylenebilir.

IFLA/UNESCO bir bildirme yayımlayarak okul kütüphanelerinin amaçlarını şu şekilde belirtmiştir:

- Okulun görevleriyle birlikte öğretim programında belirtilen eğitimsel amaçları desteklemek ve ilerletmek,
- Çocuklarda okuma, öğrenme, yaşamları boyunca kütüphane kullanma alışkanlığı ve zevkini geliştirmek ve sürdürmek,
- Bilgi edinme, anlama, hayal kurma ve eğlenme amacıyla bilgiyi kullanma ve yaratıcılığı sağlama deneyimlerini oluşturacak fırsatlar sunmak,
- Toplumdaki iletişim yöntemlerine duyarlı olarak yapıya, biçime veya ortama bakılmaksızın bilgiyi değerlendirmeleri ve kullanmaları için öğrencileri eğiterek beceri kazanmalarını desteklemek,
- Yerel, bölgesel, ulusal ve evrensel kaynaklara erişimi sağlayarak kullanıcıların farklı görüşleri, deneyimleri ve düşünceleri üretebilmelerinde gerekli olanakları tanımak,
- Sosyal ve kültürel olayların farkında olmayı ve bunlara önem vermeyi sağlayan faaliyetleri düzenlemek,
- Okulun görevlerini başarıyla yerine getirmesi için öğrenciler, öğretmenler, yöneticiler ve velilerle birlikte çalışmak,
- Etkin ve sorumlu vatandaş olarak demokrasiye katılmak için düşünce ve bilgiye erişim özgürlüğünün gerekliliğini benimsetmek,
- Okul kütüphanesinin kaynaklarını, hizmetlerini ve okumanın gerekliliğini okulun tamamına ve ilgili olabilecek herkese anlatmak (IFLA, 1999).

Okul kütüphaneleri yukarıda belirtilen amaçlarla birlikte, okullardaki eğitim kalitesinin artırılmasında, öğrencilerin ve/veya kullanıcıların kişisel gelişimlerinde önemli katkılar da sağlamaktadır.

Eğitim sistemlerini ve öğretim programlarını zengin hale getirmek; öğrencilerin dersleriyle ilgili olmasının yanında kişisel meraklarına yönelik çeşitli bilgi kaynaklarını sağlamak; öğretmenlere, okul personeline, ailelere ve topluma hizmet vermek, çeşitli bilgi kaynaklarının kullanımını öğretmek ve rehberlik etmek gibi bir hizmet anlayışı olan okul kütüphanelerinin önemi tam da bu noktada ortaya çıkmaktadır (Önal, 1992, s. 63). Okul kütüphaneleri, ezberci bir anlayışın dışına çıkarak öğrencilere yaşamları boyunca bilgi aramanın ve bulmanın hazzına ulaştıran kurumlardır. Bu kütüphaneler çok yönlü ve geniş iletişim ve araştırma aracılığı ile öğrenciler için olanak sağlayan okullar için önemli araçlardır (Kuhlthau, 2010, s. 19). Okul kütüphaneleri, öğrencilerin öğretmenleri tarafından verilen bilgileri pekiştirdikleri veya mevcut bilgileri üzerine bilgi ekledikleri; ilgi ve becerilerini besledikleri, bilgi ihtiyaçları ve meraklarını giderdikleri yerlerdir. Ayrıca sadece öğrencilere değil, personele ve

ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ KÜTÜPHANELERİN TÜRKİYE'DEKİ EĞİTİME KATKILARI

velilere de hizmet sunan kurumlar olarak okul kütüphaneleri okulların önemli unsurlarından biridir.

2. Zenginleştirilmiş Kütüphaneler

Türkiye'de öğrencilerin bilgiye ulaşmada fırsat eşitliğine sahip olmalarını ve modern eğitim anlayışını hayata geçirme noktasında okullardaki eğitime katkı sağlamayı amaç edinen Z-kütüphaneleri, estetik ve ergonomik tasarımıyla öğrencilerin okullarda bilgiyi sevme, öğrenme ve dinlenme etkinliklerine olanak tanıyan eğitim ve öğrenme tabanlı sosyal etkinlik alanıdır. İçerisinde internet hizmeti olan ve dijital kitap içerikleri ile zenginleştirilmiş, öğrenciye istediği zaman destek verecek kütüphaneler Türkiye'de, Z-kütüphanelerde hayat bulmaya başlamıştır (Z-Kütüphane, 2013). Z-kütüphanelerin kurulmaya başlanmasıyla okulların öğrenciler ve yetişkinler için birer 'yaşam boyu öğrenme merkezi' ve eğlenme-dinlenme etkinliklerine imkân veren ve okulların 'yaşayan güvenli alanlar' haline dönüştürülmesi hedeflenmiştir. Bunlarla birlikte öğrencilerin modern çağın gerisinde kalmamaları ve ülke genelinde bilgiye ulaşmada fırsat eşitliği oluşturulması için uygulamaya konan projede ilkökul, ortaokul ve liselerde Z-kütüphane kurma çalışmaları sürdürülmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı Destek Hizmetler Genel Müdürlüğü, 2015).

Z-kütüphaneler, kütüphane kullanımını öğrencilere ve velilere keyifli hale getirecek şekilde tasarlanmış ve okumayı sevdirmeye amaçlı estetik bir biçimde oluşturulmuştur. Görsel öğeler, internet bölümü, çeşitli boy ve ebatlarda kitaplık şekilleri, zekâ geliştirici materyaller, görme engellilere yönelik kitaplar, film ve DVD'ler gibi birçok eğitici, öğretici ve eğlendirici malzemeleri içinde barındırmaktadır. Oturmak için ise çeşitli renklerde yer minderleri, sandalyeler ve kanepeler yer almaktadır (Çetintaş ve Ak, 2015, s. 22). Türkiye'nin, ilk, orta ve lise kademelerinde eğitim gören gençlere kendilerini geliştirme, öğrenme, araştırma yetilerini kazandırmak ve bunları hayat boyu sürdürmelerini sağlamak noktasında Z-kütüphanelerin değerli olduğu düşünülmektedir. Z-kütüphanelerinin kurulma amaçları da ifade edilen bu değeri destekler niteliktedir. Z-kütüphanelerin;

- Öğrencilere bilgilenme, anlama, hayal kurma ve eğlenme amacıyla bilgiyi kullanma ve yaratıcılığı sağlama deneyimlerini oluşturarak fırsatlar sunma,
- Okullarda sosyal ve kültürel olayların farkında olmayı ve bunlara önem vermeyi sağlayan faaliyetler düzenleme,
- Öğrencilerin bilgiye erişim özgürlüğünün gerekliliğini benimsetme,
- Türkiye için hedeflenen ekonomik kalkınmayla birlikte kültürel kalkınmanın sağlanabilmesi adına beşeri ve entelektüel sermayeye yatırım yapılması

şeklinde birçok amacı vardır (MEB Destek Hizmetler Genel Müdürlüğü, 2015).

FATMA UYAR – MALİK YILMAZ

Kurulan Z-kütüphaneler, klasik kütüphane anlayışından oldukça farklıdır. Hızlı bir şekilde gelişen günümüz dünyasında da topluma yetiştirilmekte olan gençleri bu dünyaya ayak uydurmaları noktasından katkı sağlaması gibi bir amacı olan Z-kütüphanelerin farklı olması hem doğal hem de gereklidir. Bu kütüphaneler fiziki şartları ve teknolojik alt yapıları ile kütüphane ve kütüphanecilik anlayışına çağdaş bir seviye kazandıracak ve kütüphane hizmetlerinin niteliği artacaktır. Duvarlarında öğrenci çalışmalarının sergilenebileceği özel olarak tasarlanmış malzemelerden yapılmış alanların yer alacağı, öğrencilerin dinlenmesi amacıyla kütüphanelerde yer minderlerinin, koltuk ve kanepele ile rahat mobilyaların bulunacağı, öğrenci, öğretmen ve diğer kullanıcıların elektronik ve basılı kaynaklara özgürce erişebilme olanağı bulacakları ve öğrencilerin interneti kullanarak bilgiye erişim becerisi ile küçük yaşta okuma zevki ve alışkanlığı kazanacakları ortam olan Z-kütüphaneler, belirtilen donanım ve yapısıyla öğrenci merkezli eğitimin önemli bir parçası olmaktadır (MEB Destek Hizmetler Genel Müdürlüğü, 2015).

Bahsedilen yapı ve donanıma sahip olmak isteyen okulların MEB tarafından hazırlanan şartname koşullarına uymaları gerekmektedir. Şartnamede, Z-kütüphaneye sahip olmak isteyen okulların hangi şartları taşıyacakları (Z-kütüphanesinin zemin katta olma gerekliliği, eğitim kademelerine göre belirlenen metrekare alanlarına sahip olma şartları gibi) açıklanmaktadır (MEB, 2019). 2019 yılının Ocak ayında 6. sürümü yayınlanmış olan şartnamedeki koşulları sağlayamayan okullarda Z-kütüphane kurulumu gerçekleşmemektedir. Dolayısıyla herhangi bir okulda Z-kütüphane kurulmuş ise o Z-kütüphanenin yapı ve donanım itibarıyla belli bir standarda sahip olduğunu söylemek mümkündür. 2014 yılından itibaren kurulmaya başlanan Z-kütüphaneler Türkiye'nin birçok ilinde faaliyete geçmiştir. Z-kütüphanelerin 2018 Aralık ayına kadar bölgelere göre bilançosu şu şekildedir (Z-Kütüphane, 2019):

Tablo 1. Z-Kütüphanelerin Bölgelere Göre Dağılımı

Bölgeler	2014	2015	2016	2017	2018	Toplam
Marmara	3	53	66	54	31	207
Karadeniz	10	76	84	81	63	314
Ege	1	24	35	29	23	112
İç Anadolu	9	193	56	52	54	364
Doğu Anadolu	3	14	16	59	45	137
Akdeniz	1	28	40	47	17	133
Güneydoğu Anadolu	0	15	11	51	27	104
Genel Toplam	27	403	308	373	260	1371

Tablo incelendiğinde 2014 yılında 9 adet kütüphane ile Karadeniz Bölgesinden sonra ikinci sırada başlayıp, 2016 ve 2018 yıllarında da Karadeniz ve

ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ KÜTÜPHANELERİN TÜRKİYE'DEKİ EĞİTİME KATKILARI

Marmara Bölgesini geçemeyecek sayıda Z-kütüphane kurulmasına karşın İç Anadolu Bölgesi 2015 yılında 193 adet Z-kütüphane kurulumu ile toplamda ilk sırada yer almıştır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 2014 yılında Z-kütüphane kurulumu gerçekleşmemiştir; fakat 2015 yılından itibaren kurulmaya başlanan ve özellikle 2017 yılında yadsınamayacak sayıda bir artışa ulaşan Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki Z-kütüphane sayısı 2018 yılında 104'e ulaşmıştır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi Z-kütüphane sayısı itibariyle sonuncu sırada yer almış olsa da sayılarındaki yıllar içindeki artış dikkat çekmektedir. Eğitimde fırsat eşitliğini de kendine amaç edinmiş olan Z-kütüphanelerin Türkiye'ye katacağı değer düşünüldüğünde ülkenin tüm bölgelerinde var olması önemlidir.

Z-kütüphaneler ile ilgili çalışmalara bakıldığında, bilimsel çalışmalardan çok Z-kütüphanelerin edindiği misyon, amaç ve işlevlerinin açıklamasını içeren; bu kütüphaneler ile yapılması planlanan çalışmaların anlatıldığı çalıştay ve sempozyumların gerçekleştirildiği görülmektedir. Örneğin; 'Okuma Kültürü ve Z-Kütüphane Çalıştayı', Z-kütüphaneler ile ilgili yapılmış çalışmalardan biridir. 18-21 Şubat 2015 tarihinde Afyonkarahisar'da gerçekleştirilen çalıştayı MEB tarafından sonuç raporu da yayınlanarak, çalıştay hakkında bilgi verilmiştir. 60'dan fazla kurum ve kuruluşun katılımıyla gerçekleştirilen çalıştayda okuma kültürü; okul öncesi, aile, genel idare, okul yönetimi, öğretmen, kütüphaneci, sosyal çevre ve müfredat boyutları birçok açıdan ele alınmıştır. Ayrıca okul kütüphaneleri, erişilebilir ve sürdürülebilir kütüphane ile bilgi okuryazarlığından da bahseden çalıştayda Z-kütüphanelerin tasarım, ilke ve standartları da ele alınmıştır. Bir başka örnek de; Z-kütüphaneler ile ilgili verilen hizmet içi eğitim seminerleridir. 2015 yılından itibaren İstanbul, Rize, Muğla ve Aydın gibi Türkiye'nin birçok ilinde Z-kütüphanelerle ilgili seminerler düzenlenmiştir. Son olarak 2018 yılında İstanbul'da Zübeyde Hanım Hizmetiçi Eğitim Enstitüsünde düzenlenen seminerde 'Okuma Kültürü ve Z-Kütüphane' kursu verilmiştir. Kursta bilgi kaynakları, bilgi okuryazarlığı, okul kütüphaneleri, mevzuat ve Z-kütüphaneler gibi birçok konuda eğitim gerçekleştirilmiştir.

Yapılan çalışmalardan biri de 'Zenginleştirilmiş Kütüphaneler (Z-Kütüphane) Etki Analizi Araştırması'dır. MEB Destek Hizmetler Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen bu çalışmada, okul kütüphanelerinin ne olduğundan, tarihçesinden, Türkiye ve dünyadaki okul kütüphanelerinden bahsedildikten sonra Z-kütüphaneler hakkında birçok açıdan elde edilmiş gözleme ve bulgulara yer verilmiştir. Bu gözlem ve bulgular çerçevesinde de sonuç ve öneriler ortaya konulmuştur. Verilen eğitimler, gerçekleştirilen çalıştay ve seminerlerle Z-kütüphaneler hakkında bilgi sahibi olunmasını sağlayarak kurulan kütüphanelerin sadece nicel olarak değil nitel olarak da var olmaları gerektiğine vurgu yapılmıştır.

Geçmiş yakın bir tarihe dayanan Z-kütüphanelerinin amaç, misyon ve vizyonunun anlaşılması ve gerçekleştirilmek istenen hizmetlerin yerine getirilmesi adına, işinin uzmanları tarafından gerçekleştirilen seminer, sempo-

yum ve çalıştay gibi etkinliklerin sürekliliğinin sağlanması gerekmektedir. Bu tür çalışmalarla Z-kütüphanelerin kalitesi artacak ve istenilen düzeye ulaşacaktır.

3. Amaç ve Yöntem

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de kurulan Z-kütüphanelerin niceliksel olarak varlıklarını değerlendirmekten ziyade niteliksel açıdan bir değerlendirilmesini yapmak ve kurulacak olan Z-kütüphanelere, Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesinde kurulan Z-kütüphanesi örneği ile katkı sağlamaktır. Bununla birlikte Z-kütüphanesinin işleyişi ve eğitim ve öğretime katkısını ortaya koymaktır.

Araştırma ile ilgili basılı ve elektronik bilgi kaynaklarına ulaşmak için öncelikle ilgili literatür taraması yapılmıştır. Çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini 2019 yılı itibarıyla Türkiye’de bulunan 1371 Z-kütüphanesi oluşturmaktadır. Bu hedef evreni oluşturmaktadır; ancak bu çalışmada ulaşılabilir evren kullanılmıştır. Ulaşılabilir evren, araştırmacının gerçekçi seçimini, ulaşılabilir olanı ifade etmektedir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012: akt. Atasoy ve Çimen, 2016, s. 367). Bu doğrultuda ulaşılabilir evren çerçevesinde örnek olarak Zonguldak Alaplı İMKB Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde kurulan Z-kütüphane seçilmiştir. Söz konusu kütüphanenin hizmetlerine ve kullanımına ilişkin veriler ise 20.04.2018 tarihinde, 9, 10, 11 ve 12. sınıflarda eğitim alan 438 öğrenciden 311’ine yapılan anket ve okul müdür vekili ile yapılan görüşme yoluyla elde edilmiştir.

4. Bulgular ve Değerlendirme

Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesinde uygulanan anket çalışması ile demografik ve açık uçlu sorulardan elde edilen veriler SPSS programında yüzde ve frekans hesaplamaları kullanılarak değerlendirilmiştir. Ayrıca hesaplamalar sonucu oluşturulan tabloların konusuna ilişkin, okul müdür vekilinin görüşleri var ise bunlara da tablo değerlendirilmesinde yer verilmiştir. Ankete katılan 15-18 yaş grubu öğrencilerinin yüzde %10’u (31) kız, %90’ı (280) erkek öğrencidir. Katılımcıların cinsiyet özellikleri büyük oranda erkek olduğu için anket sorularından elde edilen verileri değerlendirmede bu özelliği bir etkisinin olmayacağı düşünüldüğünden dikkate alınmamıştır. Katılımcı öğrencilerin eğitim aldıkları sınıf kademelerindeki dağılım ise; 9. sınıflar %33,8 (105), 10. sınıflar %15,8 (49), 11. sınıflar %33,8 (105), 12. sınıflar %16,7 (52) şeklindedir.

Bir kurum bünyesinde kütüphanenin varlığının bilinip bilinmemesi, o kurum içerisindeki potansiyel kullanıcıyı doğrudan etkileyen bir durumdur. Kütüphane, her ne kadar kütüphane alışkanlığına ve kültürüne sahip bir kullanıcı kitlesine sahip olsa da, varlığından haberdar olunmayan ve kullanılmayan bir kütüphanenin hiçbir önemi yoktur. Bu farkındalığı değerlendirmek

ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ KÜTÜPHANELERİN TÜRKİYE'DEKİ EĞİTİME KATKILARI

için Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerine anket çalışması içerisinde bir soru sorulmuş ve sonuçları ortaya konulmuştur.

Tablo 2. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Okullarında Z- Kütüphanesinin Olduğunu Bilmeleri Durumu

	Sıklık (f)	Yüzde (%)
Evet, biliyorum	311	100
Hayır, bilmiyorum	0	0

Tablo 2'de öğrencilere okullarında kütüphanenin olduğunu bilme oranını belirlemek amacıyla 'Okulunuzda Z-kütüphanesi olduğunu biliyor musunuz?' sorusu sorulmuştur. Öğrencilerin tamamı (%100) 'Evet, biliyorum' yanıtını vermiştir. Verilen yanıtlardan öğrencilerin tamamının kütüphaneden haberdar oldukları anlaşılmaktadır. Bu durum çalışmanın, hipotezinde yer alan MEB'in yürüttüğü 'Okullar Hayat Olsun' projesi kapsamında kurulan Z-kütüphanesi hakkında öğrencilerin bilgi sahibi oldukları ifadesini doğrulamaktadır.

Tablo 3. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kütüphane Kullanım Durumu

Sınıf	Evet, kullanıyorum		Hayır, kullanmıyorum		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
9. Sınıf	97	92,4	8	7,6	105	100
10. Sınıf	48	98,0	1	2,0	49	100
11. Sınıf	105	96,2	4	3,8	105	100
12. Sınıf	48	92,3	4	7,7	52	100
Toplam	294	94,5	17	5,5	311	100

Tablo 3'de, 'Okulunuzda bulunan kütüphaneyi kullanıyor musunuz?' sorusundan elde edilen sonuçlara bakıldığında, öğrencilerin %94,5'nin 'Evet, kullanıyorum'; %5,5'inin ise 'Hayır, kullanmıyorum' yanıtını verdikleri görülmektedir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun kütüphaneyi kullanması, onların kütüphane kültürüne ve bilincine sahip olduklarını göstermektedir. Öğrencilerin 9. sınıftan 12. sınıfa kadar (9. sınıfta %92,4, 10. sınıfta %98,0, 11. sınıfta %96,2, 12. sınıfta %92,3) %90'ın üzerinde kütüphaneyi kullanma oranları öğrencilerin lise öncesinde veya lise eğitimi ile beraber kütüphane bilincini ve kültürünü edinmiş oldukları anlaşılmaktadır. Ulaşılan bu veriler, çalışmanın hipotezinde yer alan öğrencilerin Z-kütüphanesinden etkin bir şekilde yararlandıkları ifadesini doğrulamaktadır.

FATMA UYAR – MALİK YILMAZ

Tablo 4. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kütüphaneyi Kullanım Amaçları

	Kitap okumak için		Araştırma yapmak için		Ödevlerini yapmak için		Dinlenmek için		İnterneti kullanmak için		Hiçbiri		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
9. Sınıf	70	66,7	15	14,3	0	0,0	8	7,6	4	3,8	8	7,6	105	100,0
10. Sınıf	38	77,6	2	4,1	2	4,1	6	12,2	0	0,0	1	2,0	49	100,0
11. Sınıf	75	71,4	9	8,6	2	1,9	12	11,4	3	2,9	4	3,8	105	100,0
12. Sınıf	31	59,6	6	11,5	3	5,8	7	13,5	1	1,9	4	7,7	52	100,0
Toplam	214	68,8	32	10,3	7	2,3	33	10,6	8	2,6	17	5,5	311	100,0

Tablo 4’de, ‘En çok hangi amaçla kütüphaneyi kullanıyorsunuz?’ sorusuna öğrencilerin %68,8’inin ‘Kitap okumak için’ yanıtını verdikleri ve bu yanıtın bütün yanıtlar içinde en büyük paya sahip olduğu görülmektedir. İkinci büyük pay %10,6 ile ‘Dinlenmek için’ yanıtı olmakla birlikte ‘Araştırma yapmak için’ yanıtı, %10,3 ile ‘Dinlenmek için’ yanıtına ortak olmaktadır. Öte yandan %2,6’nin ‘Ödevlerimi yapmak için’ yanıtı ile %2,3’nin ‘İnterneti kullanmak için’ yanıtı kütüphane kullanım amaçlarında küçük paya sahip olmuşlardır. Ankete katılan öğrencilerin %5,5’i ise seçenek tercihinde bulunmamıştır. Tablo değerlendirildiğinde, Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin kütüphaneyi kitap okumak için kullandıkları anlaşılmaktadır. Bu soru sınıf kademelerine göre değerlendirildiğinde 9. sınıflarda ‘Ödevlerimi yapmak’; 10. sınıflarda da ‘İnterneti kullanmak için’ yanıtlarının %0,0 ile hiç şekilde tercih edilmediği anlaşılmaktadır. Ödevlerini yapmak için kütüphaneyi kullanma yüzdesinde, sınıf kademesi arttıkça az da olsa düzenli bir artış söz konusudur. En yüksek oranda tercih edilen ‘Kitap okumak için’ yanıtının tüm sınıf kademelerinde önemli bir yüzdelik dilimine sahip olduğu görülmektedir. Öğrencilerin kütüphaneyi en çok kitap okumak için kullanmaları ise, kütüphanenin bilinen amacına hizmet ettiği gerçeğini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Tablo 5. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kütüphane Materyal Sayısını ve Çeşidini Yeterli Bulma Durumu

Sınıf	Evet, yeterli buluyorum		Hayır, yeterli bulmuyorum		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
9. Sınıf	62	59,0	43	41,0	105	100,0
10. Sınıf	33	67,3	16	32,7	49	100,0
11. Sınıf	67	63,8	38	36,2	105	100,0
12. Sınıf	30	57,7	22	42,3	52	100,0
Toplam	192	61,7	119	38,3	311	100,0

ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ KÜTÜPHANELERİN TÜRKİYE'DEKİ EĞİTİME KATKILARI

Tablo 5'de, 'Kütüphanenizin materyal sayısını ve çeşidini yeterli buluyor musunuz?' sorusuna öğrencilerin %61,7'si 'Evet, yeterli buluyorum' yanıtını vermiştir. Çıkan sonuca göre, Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesinin sahip olduğu Z-kütüphanesine bilgi kaynağı sağlama konusunda dikkate değer bir çalışma gerçekleştirdiği söylenebilir. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi müdür vekili ile yapılan görüşmede kütüphane materyallerini nasıl sağladıklarını şu şekilde aktarmıştır:

"Kütüphanemizin kurulma aşamasında kütüphanemize bin adet kitap aldık. Hepsi güncel, son baskı olan, kullanıcı kitlesine hitap eden, özenle seçilmiş kitaplardır. Kütüphanemiz için ayrı bir bütçemiz olmadığı ve dolayısıyla satın alma imkânımız kısıtlı olduğu için kaynaklarımızı genellikle bağış yoluyla temin etmekteyiz. Zaman zaman kitap kampanyası gerçekleştirerek öğrencilerimizden, velilerimizden ya da öğretmenlerimizden kütüphane materyalleri talep etmekteyiz. Bizim taleplerimiz dışında yine öğrencilerimizin, velilerimizin ya da öğretmenlerimizin kendi istekleri ile gerçekleştirdikleri bağışlar da söz konusu olmaktadır" (Müdür vekili Ayhan Türkoğlu ile kişisel iletişim, 20 Nisan 2018).

Müdür vekili tarafından verilen bilgilerden de anlaşıldığı üzere Z-kütüphaneyi zenginleştirmek için liselerinde gerçekleştirilen birtakım çalışmalar mevcuttur. Bilgi kaynaklarının özenle seçilmesi, kütüphaneye yeni ve güncel bilgi kaynaklarının kazandırılmasına dikkat edilmesi, öğretmenlerin, velilerin, öğrencilerin ortak çalışmaları ve okulun idari personelinin de desteği ile kütüphaneyi zenginleştirme çalışmaları yapılması kütüphaneye materyal kazandırılma noktasında olumlu sonuçlar doğurmuştur. Aynı çalışmalara hız kesmeden devam edilmesi durumunda kütüphane materyal sayısı ve çeşidini yeterli bulmayan diğer kullanıcı kitlesini kazanmak mümkün olabilecektir. Müdür vekili ile görüşme yapılırken, müdür vekilinin materyaller ile ilgili üzerinde durduğu diğer nokta, materyallerin sınıflama işlemidir. Öğrencilerin istedikleri materyallere kolayca erişimi, materyallerin kaybolmalarının önlenmesi ve kütüphane kaynak kullanımının belli bir düzen içerisinde gerçekleşmesi açısından kütüphanedeki materyallerin kütüphaneye uygun bir sınıflama sistemi seçilerek sınıflandırılması gerektiğine vurgu yapan müdür vekili okula uygun olan bir otomasyon sistemi ile daha iyi hizmet verilebileceğini belirtmiştir (Müdür vekili Ayhan Türkoğlu ile kişisel iletişim, 20 Nisan 2018). Bu noktada, derme geliştirmenin önemli adımlarından birinin seçim ve değerlendirme işlemi olduğunu ve bu işlemin doğru bir şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğini ifade etmek yararlı olacaktır. Nitekim kütüphanelerin hazırladıkları bir plan çerçevesinde gerçekleştirilen seçim ve değerlendirme çalışmaları dermelerin kalitesini artırmaktadır (Atılgan ve Yalçın, 2009, s. 783). Z-kütüphanelerin dermesi oluşturulurken de bu adımlara dikkat edilmelidir.

Tablo 5'de sınıf kademelerine göre materyal sayısı ve çeşidi memnuniyeti incelendiğinde, 9. sınıftan 12. sınıfa kadar tüm kademelerin materyal sayısı ve çeşidini yeterli bulma oranının yeterli bulmama durumuna göre fazla olduğu

ortaya çıkmıştır. Bu da kütüphanenin, tüm kademelerde eğitim alan öğrencilere hitap eden geniş bir dermeye sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 6. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kütüphanenin Açık Olma Saatlerini Yeterli Bulma Durumu

Sınıf	Evet, yeterli buluyorum		Hayır, yeterli bulmuyorum		İlgilenmiyorum		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
9. Sınıf	33	31,4	59	56,2	13	12,4	105	100,0
10. Sınıf	14	28,6	34	69,4	1	2,0	49	100,0
11. Sınıf	21	20,0	57	54,3	27	25,7	105	100,0
12. Sınıf	15	28,8	27	51,9	10	19,2	52	100,0
Toplam	83	26,7	177	56,9	51	16,4	311	100,0

Tablo 6’da, ‘Kütüphanenin açık olma saatlerini yeterli buluyor musunuz?’ sorusuna verilen yanıtlar ortaya konmuştur. Bu soruya ankete katılan öğrencilerin %56,9’u ‘Hayır, yeterli bulmuyorum’ yanıtını vermiştir. Ankete katılan öğrencilerin %50’sinden fazlasının vermiş olduğu hayır yanıtı, öğrencilerin istenilen bilgiye ve/veya bilgi kaynağına gerektiği zaman ulaşamadığını göstermektedir. Projenin başlangıç aşamasında Z-kütüphaneler için, akşam 20:00-21:00 saatlerine kadar açık olma planının (Z-Kütüphane, 2013) bu durumda gerçekleşmesi mümkün görünmemektedir. Elde edilen bir başka sonuç ise, kütüphanenin açık olduğu saatler ile ilgilenmeyen kullanıcı kitlesidir. Öğrencilerin kütüphanenin hizmet saatleri ile ilgilenmemesi kütüphanenin birçok hizmetini olumsuz yönde etkileyecektir. Bu nedenle ‘Kütüphanenin açık olma saat aralığını yeterli buluyor musunuz?’ sorusuna ‘İlgilenmiyorum’ yanıtı eklenmiştir. ‘İlgilenmiyorum’ sorusuna verilen yanıtın da %16,4 oranında olduğu görülmektedir. Kütüphanenin açık olma saatleri sınıf kademelerine göre değerlendirildiğinde, hizmet saatlerini en çok yetersiz bulan sınıf kademesinin %69,4 oranıyla 10. sınıflar olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan diğer sınıfların da %50’nin üzerinde bir memnuniyetsizliğin olduğu (9. sınıflar %56,2, 10. sınıflar %69,4, 11. sınıflar %54,3, 12. sınıflar %51,9) gözlenmektedir. Tablo 6 incelendiğinde hizmet saatlerinden en fazla memnun olanların %31,4 oranıyla 9. sınıflara ait olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Okul Kütüphanesinde Görevli Kütüphaneciyi Tanımaları Durumu

Sınıf	Evet, tanıyorum		Hayır, tanımıyorum		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
9. Sınıf	16	15,2	89	84,8	105	100,0
10. Sınıf	20	40,8	29	59,2	49	100,0
11. Sınıf	26	24,8	79	75,2	105	100,0
12. Sınıf	16	30,8	36	69,2	52	100,0
Toplam	78	25,1	233	74,9	311	100,0

ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ KÜTÜPHANELERİN TÜRKİYE’DEKİ EĞİTİME KATKILARI

Tablo 7’de, ‘Okul kütüphanenizde görevli olan kütüphaneciyi tanıyor musunuz?’ sorusunun sonuçları ortaya konulmuştur. Bu soruya ankete katılan öğrencilerin %74,9’u ‘Hayır, tanımıyorum’; %25,1’i de ‘Evet, tanıyorum’ yanıtını vermiştir. Kütüphaneciyi tanımayan kullanıcı yüzdesinin bu denli fazla olmasının temelinde Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Z-kütüphanesinde bir kütüphanecinin bulunmaması yatmaktadır. Soru, her ne kadar okulda kütüphanecinin olduğu varsayımı üzerinden sorulmuş olsa da ortaya çıkan sonuç aksi yöndedir. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Z-kütüphanesinde kütüphanecilerin görevli olmadığı sonucu okul müdür vekilinin vermiş olduğu bilgilerle de desteklenmektedir. Müdür vekili, kütüphanelerinde kütüphanecilik veya bilgi ve belge yönetimi mezunu bir görevli olmadığını, kütüphaneleri ile kendilerinin görevlendirdikleri öğretmenlerin ilgilendiklerini, daimi bir kütüphaneci olmadığı için de öğrencilerin kütüphaneyi öğretmenler eşliğinde kullandıklarını aktarmıştır. Bunun dışında, dersi olan öğretmenlerin (özellikle edebiyat ve tarih dersleri) derslerinin bir saatini kitap etkinliğine ve/veya kütüphane kullanımına ayırdıkları bilgisini de iletmiştir (Müdür vekili Ayhan Türkoğlu ile kişisel iletişim, 20 Nisan 2018). Anket sonuçları ve verilen bilgiler, Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Z-kütüphanesinde bir kütüphanecinin görevli olmadığını ortaya koyarken, kullanıcılardan %25,1’i ‘Okul kütüphanenizde görevli olan kütüphaneciyi tanıyor musunuz?’ sorusuna neden ‘Evet, tanıyorum’ yanıtını vermiştir? sorusu akla gelmektedir. Ortaya çıkan sonuca dayanarak, öğrencilerin kütüphanede kendileriyle ilgilenen öğretmenleri ya da derslerinin herhangi bir saatini kütüphanede geçiren öğretmenlerini kütüphaneci ile özdeşleştirdiği ve böyle bir soru karşısında evet yanıtını verdikleri varsayılmaktadır. Bu soru sınıf kademeleri çerçevesinde incelendiğinde ‘Hayır, tanımıyorum’ olarak en düşük oranda verilen yanıtın diğer sınıf kademeleri arasında %59,2 ile 10. sınıflara ait olduğu görülmektedir. 9. sınıflar ise %84,8 ile ‘Hayır, tanımıyorum’ yanıtını vermiştir.

Tablo 8. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Z-Kütüphaneden Faydalanma Durumu

Sınıf	Evet, yeterli buluyorum ve faydalanabiliyorum		Hayır, yetersiz buluyorum ve faydalanamıyorum		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
9. Sınıf	51	48,6	54	51,4	105	100
10. Sınıf	27	55,1	22	44,9	49	100
11. Sınıf	66	62,9	39	37,1	105	100
12. Sınıf	35	67,3	17	32,7	52	100
Toplam	179	57,6	132	42,4	311	100

Tablo 8’de öğrencilerin okullarında kurulan Z-kütüphaneden faydalanabilme düzeylerini ölçmek üzere ‘Okulunuzdaki Z-kütüphane olanaklarından yeterince faydalanabildiğinizi düşünüyor musunuz?’ sorusunun yanıtları yer

FATMA UYAR – MALİK YILMAZ

almaktadır. Soruya öğrencilerin %57,6'sı 'Evet, yeterli buluyorum ve faydalanabiliyorum' derken %42,4'ü ise 'Hayır, yetersiz buluyorum ve faydalanamıyorum' yanıtını vermiştir. Soru, sınıf kademeleri çerçevesinde değerlendirildiğinde 12. sınıf öğrencileri %67,3 oranıyla okullarındaki Z-kütüphane olanaklarından yeterince faydalanabildiklerini ifade etmiştir. Bu oranı %62,9 ile 11. sınıflar, %55,1 ile 10. sınıflar ve son olarak da %48,6 ile 9. sınıflar takip etmektedir. Z-kütüphanenin olanaklarını yeterli bulup faydalanabildiklerini düşünenlerin oranının, aksini düşünenlere göre az olan tek sınıfın 9. sınıflar olduğu görülmektedir. Az da olsa bu farkın, 9. sınıfların okullarında ilk yılları olmaları nedeniyle Z-kütüphanenin olanaklarının hepsinden tam anlamıyla haberdar olamamalarından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Tablo 9. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kütüphanenin Fiziksel Alanından Memnuniyet Durumu

Sınıf	Evet, memnunum		Hayır, memnun değilim		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
9. Sınıf	66	62,9	39	37,1	105	100,0
10. Sınıf	29	59,2	20	40,8	49	100,0
11. Sınıf	81	77,1	24	22,9	105	100,0
12. Sınıf	39	75,0	13	25,0	52	100,0
Toplam	215	69,1	96	30,9	311	100,0

Konforlu, rahat ve modern tasarımlı kütüphanelerde kullanıcıları bilgiyle buluşturmayı amaçlayan Z-kütüphane projesi doğrultusunda Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesine kurulan Z-kütüphanenin kullanıcılarına nasıl yansıdığını belirlemek amacıyla sorulan 'Okulunuzdaki kütüphanenin fiziksel alanlarından (çalışma, dinlenme, araştırma, kitap okuma) memnun musunuz?' sorusuna Tablo 9'da görüldüğü üzere %69,1 oranında 'Evet, memnunum' yanıtı verilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda, kullanıcıların okuldaki Z-kütüphanenin fiziki şartlarından genel olarak memnun olduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan 'Hayır, memnun değilim' yanıtını oluşturan %30,9'un da küçük bir oran olmadığını göz ardı etmemek, bu grubun memnuniyetini kazanmak için kütüphanenin mevcut fiziki olanaklarından nasıl yararlanacakları hakkında bilgi vermek ve fiziki koşulları tanıtıcı oryantasyon çalışması yapmak yararlı olacaktır. Bu soru sınıf kademelerine göre değerlendirildiğinde, 'Evet, memnunum' yanıtının 'Hayır, memnun değilim' yanıtından fazla olduğu görülmektedir. En düşük orandaki olumlu yanıtın 10. sınıflara ait olmasına karşın, yüzdelik dilimin %59,2 olması da hatırı sayılır bir çoğunluğun memnuniyetini göstermektedir. %77,1 ile 11. sınıflar 'Evet, memnunum' yanıtı ile ilk sıradadır.

ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ KÜTÜPHANELERİN TÜRKİYE’DEKİ EĞİTİME KATKILARI

Tablo 10. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Okul Kütüphanesinin Bir Z-Kütüphane Olarak Kurulduğunu Bilmeleri Durumu

Sınıf	Evet, biliyorum		Hayır, bilmiyorum		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
9. Sınıf	71	67,6	34	32,4	105	100,0
10. Sınıf	36	73,5	13	26,5	49	100,0
11. Sınıf	92	87,6	13	12,4	105	100,0
12. Sınıf	43	82,7	9	17,3	52	100,0
Toplam	242	77,8	69	22,2	311	100,0

Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesinde, okul idaresinin girişimleriyle kurulan kütüphanenin Z-kütüphane olduğunu öğrencilerin kaçının bildiğini ölçmek amacıyla sorulan ‘Okulunuzdaki kütüphanenin Z-kütüphane olarak kurulduğunu biliyor musunuz?’ sorusuna katılımcıların %77,8’i ‘Evet, biliyorum’; %22,2’si de ‘Hayır, bilmiyorum’ yanıtını vermiştir. Öğrencilerin büyük bir kısmının okullarında kurulan kütüphanenin Z-kütüphane olduğunu bilmeleri, öğrencilerin bu konuda bilgilendirildiklerini göstermektedir. Müdür vekilinden edinilen bilgiler de öğrencilere Z-kütüphane konusunda okul idaresi ve/veya öğretmenleri tarafından bilgilendirme çalışması yapıldığı yönündedir (Zonguldak Müdür Vekili Ayhan Türkoğlu ile kişisel iletişim, 20 Nisan 2018). Bu bilgilendirme çalışmasının sonucu da Tablo 10’da ortaya çıkmaktadır. Bu soru sınıf kademeleri bazında değerlendirildiğinde ise, 11. sınıfların %82,7’lik oranla kütüphane bilgisine sahip oldukları görülmektedir. 12. sınıflar %82,7 oranla 11. sınıfları takip etmektedir. Nitekim her iki oran sınıf kademeleri içinde en büyük payı oluşturmaktadır. 9. sınıflar ise %67,6 ile en küçük paya sahiptir. Bunun nedeninin 9. sınıfların lise eğitimine yeni başlayıp henüz okul ortamına uyum sağlamadıklarını ve -her ne kadar Z-kütüphaneler ile ilgili eğitim verilmiş olsa da- bu sınıfların sahip oldukları bilgi ve farkındalığı diğer sınıflara nazaran henüz tam anlamıyla kazanmadıklarını göstermektedir.

Tablo 11. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerine Okullarındaki Kütüphanenin Z-Kütüphane Olduğu Hakkında Bilgi Verilip Verilmemesi Durumu

Sınıf	Evet, verildi		Hayır, verilmedi		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
9. Sınıf	65	61,9	40	38,1	105	100
10. Sınıf	30	61,2	19	38,8	49	100
11. Sınıf	84	80,0	21	20,0	105	100
12. Sınıf	36	69,2	16	30,8	52	100
Toplam	215	69,1	96	30,9	311	100

‘Okulunuzdaki kütüphanenin Z-kütüphane olduğuna dair size bilgi verildi mi?’ sorusunun yanıtları Tablo 11’de verilmiştir. Tabloya bakıldığında soruya ankete katılan öğrencilerin %69,1 ‘Evet, verildi’; %30,9’da ‘Hayır verilme-

di' yanıtını verdiği görülmektedir. Öğrencilerin çoğunun evet yanıtının yanında okul müdür vekilinin de konuyla ilgili oryantasyon eğitiminin verildiğini ifade etmesi, öğrencilere Z-kütüphaneye yönelik bir bilgilendirme yapıldığını göstermektedir. Burada öne çıkan nokta, öğrencilerin %77,8'nin (Bkz, Tablo 10) okullarındaki kütüphanenin Z-kütüphane olduğunu bilmesine karşın, bu soruya %69,1'nin evet yanıtını vermesidir. Verilen 'Evet' yanıtının en olası nedeninin %77,8'lik oran içerisinde kendi çabasıyla bir bilgilendirme ya da eğitime katılan arkadaşlarının konuyla ilgili sonradan bilgi paylaşımı gibi oryantasyon eğitimi dışında bir bilgilendirme olduğudur. Bu soru, sınıf kademeleri çerçevesinde ele alındığında; 11. sınıfların 'Evet, verildi' yanıtında %80,0 gibi bir oranla birleştiği görülmektedir. Böylelikle kütüphaneyi, en yüksek oranda 11. sınıfların Z-kütüphane bilinciyle kullandıkları anlaşılmaktadır. Diğer sınıf kademeleri olan 9. sınıfların %61,9, 10. sınıfların %61,2 12. sınıfların da %69,2 oranlarıyla aynı yanıtı vermeleri öğrencilerin çoğunluğunun, kütüphaneleri hakkında bilgi sahibi olduğunu göstermektedir.

Tablo 12. Zonguldak Alaplı İMKB Mesleki ve Teknik ve Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Kütüphanedeki Bilgisayarları Kullanım Amaçları

	Araştırma yapmak için		Eğlenmek için (oyun, müzik, vs.)		Ödevlerimi yapmak için		Yanıtsız		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
9. Sınıf	63	60,0	28	26,7	5	4,8	9	8,6	105	100,0
10. Sınıf	26	53,1	11	22,4	2	4,1	10	20,4	49	100,0
11. Sınıf	68	64,8	20	19,0	3	2,9	14	13,3	105	100,0
12. Sınıf	30	57,7	16	30,8	0	0,0	6	11,5	52	100,0
Toplam	187	60,1	75	24,1	10	3,2	39	12,5	311	100,0

Tablo 12'de 'Okulunuzda bulunan kütüphanedeki bilgisayarları hangi amaçla kullanıyorsunuz?' sorusu ile öğrencilerin kütüphane-bilgisayar arasındaki ilişkilerinin ortaya konulması hedeflenmiştir. Verilen yanıtlarda 'Araştırma yapmak için' yanıtının %60,1 ile en yüksek oranda olduğu görülmektedir. "Ödevlerimi yapmak için" yanıtı da %3,2 ile en az orana sahiptir. Öte yandan yanıt vermeyen öğrenci oranı da %12,5'dir. Bu durum %12,5 öğrenci grubunun kütüphanedeki bilgisayar kullanımını ile bir ilgisinin ve tercihinin olmadığını göstermektedir. Bu soru sınıf kademeleri kapsamında incelendiğinde 11. sınıfların %64,8'lik oranının en çok araştırma yapmak amacıyla kütüphaneyi kullandıkları anlaşılmaktadır. Aynı amaç, diğer sınıf kademeleri içinde en büyük orana (%60,0 ile 9. sınıflar, %57,7 ile 12. sınıflar, %53,1 ile 10. sınıflar) sahiptir. Kütüphanenin teknolojik donanımlarından olan bilgisayarların çoğunlukla araştırma yapma amacıyla kullanılması, öğrencilerin bilgiye ulaşmak amacıyla teknolojiyi kullanması adına olumlu bir durumdur. Diğer taraftan, 9.

ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ KÜTÜPHANELERİN TÜRKİYE'DEKİ EĞİTİME KATKILARI

sınıf öğrencilerinin %60'ların üstünde bir oranda araştırma yapma amacının, 12. sınıfta %50'lere düştüğü görülmektedir. Giderek artması beklenen araştırma amacının, düşüş göstermesi düşündürücü ve üzerinde durulması gereken bir konudur; çünkü araştırma yapma ve/veya bilgiye erişme faaliyetinin etkin olmaması, yaşam boyu öğrenme, bilgi okuryazarlığı ve öğrenmeyi öğrenme gibi öğrencilerin sürekli gelişimine katkı sağlayan çalışmaların tam anlamıyla uygulanmamasına neden olacaktır.

Tablo 13. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesinde Verilen Kütüphane Hizmetlerinden Memnuniyet Durumu

	Sıklık (f)	Yüzde (%)
Evet, memnunum	175	%56,27
Hayır, memnun değilim	136	%43,73

Tablo 13'de öğrencilerin kütüphanede verilen hizmetlerden memnuniyet durumunu öğrenmek amacıyla yöneltilen 'Okulunuzda bulunan kütüphanede sunulan hizmetlerden memnun musunuz?' sorusuna öğrencilerin verdikleri yanıtlar değerlendirilmiştir. Ulaşılan verilere göre öğrencilerin %56,27'sinin, okullarında sunulan kütüphane hizmetlerinden memnun olduğu, %43,73'ünün ise memnun olmadığı görülmektedir. Verilen hizmetten memnun olanların oranının %50'nin üzerinde olması olumlu bir durum olmakla birlikte, %40'ın üzerinde olan memnuniyetsizlik durumunun da okulda sunulan kütüphane hizmeti ile ilgilenen yetkililer tarafından ciddi derecede ele alınması gereken bir konudur.

4.1. Z-Kütüphanenin Okul ve Eğitime Katkısı Hakkında Öğrencilerin Bilgi Durumu

'Okulunuzda bulunan kütüphanenizin daha iyi hizmet verebilmesi için taleplerinizi lütfen belirtiniz' açık uçlu 13. sorusuna ankete katılan 311 öğrenciden 140'ının (%45,02) yanıt verdiği görülmektedir. 140 öğrencinin verdiği yanıtlardan 'İstedğimiz saatte kütüphaneye girebilelim', 'Kütüphaneyi kullanmak için daha fazla zaman sağlanmasını istiyorum', 'Her zaman açık olsun' ve 'Edebiyat dersleri dışında da kütüphane kullanılabilirsin' gibi ifadelerle ve 66 (%47,14) öğrenci ile en çok kütüphanenin açık olma durumu ile ilgili bir talep olduğu anlaşılmaktadır. Öğrencilerden 30'unun (%21,43) 'Fikrim yok', 'Bilmiyorum' şeklinde verdiği yanıtlarla kütüphanenin daha iyi hizmet sunması adına verebilecekleri bir önerilerinin olmadığı görülmektedir. Bir başka sonuç da bilgisayarların kullanımı ile ilgilidir. 'Kütüphanedeki bilgisayarların sayıları artırılsın', 'Yeterli sayıda bilgisayar sağlansın' şeklindeki ifadelerle 19 öğrencinin (%13,57) bilgisayar yetersizliği ile ilgili önerilerde bulunduğu görülmektedir. Bilgisayar yetersizliği ile alakalı öneri sonuçlarıyla paydaş olan başka bir sonuç ise, kütüphanenin mevcut hizmetinin öğrenciler tarafından yeterli görülmesidir. Söz konusu sonuç öğrencilerin 'Gayet iyi, o nedenle bir önerim yok' ve 'Yeterli' yanıtlarından anlaşılmaktadır. Kütüphaneye daha fazla kitap alın-

masını öneren öğrencilerin sadece 6 kişi (% 4,29) olduğu da elde edilen sonuçlardandır.

4.2. Z-Kütüphanede Daha İyi Hizmet Verilmesine Yönelik Talep Durumu

Anketin 14. ve açık uçlu olan ‘Z-kütüphane hakkında bir bilginiz var mı? Eğer var ise okul ve eğitime neler katacağını düşünüyorsunuz?’ sorusunu öğrencilerden 114 (%36.65) tanesi yanıtlamıştır. 114 öğrencinin 60’ı (%52,63) ‘Bir bilgin yok’, ‘Bilmiyorum’ yanıtlarıyla Z-kütüphane hakkında fikirlerinin olmadığını ifade etmişlerdir. Öte yandan 114 öğrenciden 54’ü (%47.37) ise Z-kütüphane hakkında bilgilerinin olduğunu belirterek Z-kütüphanenin okula ve eğitime katkılarını da ‘Gelecek nesillere faydalı olacaktır’, ‘Çok güzel şeyler katacaktır’, ‘Okuma oranını artıracaktır’, ‘Bilgiye erişimi kolaylaştıracaktır’ ve ‘Araştırmaya yöneltecektir’ gibi ifadelerle ortaya koymuşlardır.

Okul kütüphanelerinin kalitesini artırmaya ve iyi bir hizmet vermeye yönelik çalışmaların sağlıklı bir şekilde yürütülmesi ve yönetilmesi için olması gerekenler arasında kütüphane komisyonu vardır. Z-kütüphaneler için bu bir gerekliliktir. Bu kapsamda Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi müdür vekili ile yapılan görüşmede kütüphane komisyonu ile ilgili bilgi de alınmıştır. Müdür vekiline ‘Okulunuzdaki kütüphaneniz için bir kütüphane komisyonu oluşturduğunuz mu? Oluşturmadıysanız böyle bir planınız var mı?’ sorusu yöneltilmiştir. Müdür vekili soruya karşılık okullarında bir kütüphane komisyonu olmadığını; fakat kütüphane kulüplerinin olduğunu, kütüphane kulüplerini de bir çeşit kütüphane komisyonu olarak gördüklerini; bu kulübe tarih ve edebiyat öğretmenlerinin gönüllü üye olduklarını, kütüphane etkinliklerini beraber organize ettiklerini belirtmiştir. Müdür vekilinden alınan bir başka bilgi de öğrencilerin yaşamları boyunca öğrenmelerini ve bilgilenmelerini kolaylaştıracak olan ‘Yaşam boyu öğrenme’ ve ‘Bilgi okuryazarlığı’ kavramlarının ne olduğunu bilmeleri ve içselleştirmeleri adına okullarda bu alanla ilgili dersler almaları gerektiğidir (Müdür vekili Ayhan Türkoğlu ile kişisel iletişim, 20 Nisan 2018).

Sonuç ve Öneriler

Öğrencilere okuma alışkanlıklarının kazandırıldığı ve/veya pekiştirildiği, bilgi ihtiyaçlarının karşılandığı ve bilgi arayışlarının yaşam boyu öğrenme etkinliğine dönüştürüldüğü okullarda verilen eğitimin önemli bileşenlerinden biri de okul kütüphaneleridir. Okul kütüphanelerinin kitap dışı materyallerle de zenginleştirilmesi ve öğrencilerin kütüphaneden farklı biçimlerde yararlanmalarını sağlamak için kütüphanelere yeni boyutlar kazandırma çalışmaları dünyada giderek yaygınlık kazanan bir eğilim olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yeni eğilimle birlikte kütüphaneler, işlevlerini genişleterek araştırma ve bilgilenme gibi entelektüel amaçlara hizmet etmenin yanı sıra, öğrencilerin çok yönlü bilgi ve beceri kazanmalarına yardımcı olmak; onların iş bulma, okul

ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ KÜTÜPHANELERİN TÜRKİYE'DEKİ EĞİTİME KATKILARI

dışı yaşama uyum sağlamalarına ve sanatsal becerilerini geliştirmelerine, yeni ilgi alanları kazanmalarına ve dünyadaki yeni yönelimlerden haberdar olmalarına katkıda bulunmak gibi görevleri de üstlenmiştir (Destek Hizmetler Genel Müdürlüğü Eğitim Araçları ve Yayınlar Daire Başkanlığı, 2015, s.26). Söz konusu bu görevlerin tam anlamıyla yerine getirilmesi için Türkiye'deki bazı okullara Z-kütüphaneler kurulmaya başlanmıştır.

2014 yılından itibaren Türkiye'deki okullara kurulmaya başlanan Z-kütüphanelerin öğrencilerin okullardaki kütüphane kullanımını artırmak amacıyla fiziksel donanım ve tasarım (renkli kitaplıklar, sandalye ve masalar, renkli minderler), teknolojik donanım (masa üstü bilgisayarlar, akıllı tahta) ve kütüphane içinde etkinlik olanakları (satranç takımı temini) gibi birçok unsur düşünülerek oluşturulduğu çalışma sonucunda anlaşılmaktadır. 2018 yılının sonunda Türkiye'nin tüm bölgelerindeki okulların farklı sayılarda da olsa Z-kütüphaneye sahip olduğu, edinilen başka bir sonuçtur. 2018 yılının bitiminde Türkiye'nin yedi bölgesindeki binlerce okul Z-kütüphaneye sahip olmuştur (Z-Kütüphane, 2019)

Z-Kütüphaneye sahip olmak isteyen bir okulun, MEB tarafından hazırlanan 'Zenginleştirilmiş Kütüphane (Z-Kütüphane) Kurulumu ve Donatımına İlişkin Teknik Şartnamede yer alan koşullara uygun olması gerekmektedir. Şartnamede istenilen koşullar okulda mevcut ise Z-kütüphanenin talep edilen okula kurulumu gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla Z-kütüphanenin kurulumu, okul yönetiminin talebi, gerekli koşulları sağlama noktasındaki çalışması ve buna uygun bir bilinç ile gerçekleştirilmektedir. Çalışmaya örnek olan Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesinde 2017 yılında kurulan Z-kütüphane de bu istek, çaba ve bilincin bir sonucudur. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi yönetim kadrosu, Z-kütüphane kurulması için MEB Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğüne okullarında Z-kütüphaneyi neden istediklerini tüm yönleriyle açıklayarak ve okullarının Z-kütüphane kurulumu için uygun olduğunu göstererek başvuruda bulunmuşlardır. Okulun yönetim kadrosunun okullarına Z-kütüphane kurulma sürecindeki bilinçli yaklaşım ve çalışmalarının Z-kütüphane kurulduktan sonra da devam ettiği görülmektedir. Gerçekleştirilen proje ile ilgili öncelikle Z-kütüphane için görevlendirilen öğretmenlerin Türkiye'nin çeşitli yerlerinde Z-kütüphanelerin konu edildiği çalıştay, sempozyum vb. gibi eğitim etkinliklerine katılmaları sağlanarak bilgilendirildikleri, daha sonra öğrencilere kütüphane hakkında oryantasyon eğitimi verdikleri ve tanıtıcı çalışmalar yürüttükleri hem anket hem de görüşmeden elde edilen bilgilerden anlaşılmaktadır.

Z-kütüphanelerinin kurulması için teknik şartnamenin belirlediği temel koşul, Z-kütüphanenin zemin katta ve eğitim kademelerine göre belirlenen (ilkokullarda en az 60 - en fazla 70 m², ortaokullarda en az 70 - en fazla 80 m² ve ortaöğretim okullarında ise en az 80- en fazla 100 m² aralığı) ölçülerde olmasıdır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2019, s. 3). Bu nedenle Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi, Z-kütüphane için gerekli olan yeri

sağlayarak Z-kütüphane kurulmasını gerçekleştirmiştir. Anlaşıldığı üzere Z-kütüphanenin kurulumu ve donatımı için bir MEB tarafından bir teknik şartname hazırlanmış olması elde edilen sonuçlar arasındadır; ancak Z-kütüphanelere ait ilgili bir yönetmelik henüz mevcut değildir.

Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Z-kütüphanesi, renkli ve modern olarak tasarlanmış fiziki ortama; akıllı tahta, bilgisayar gibi donanımlarla da teknolojik olanaklara sahiptir. Bunlarla birlikte kütüphanedeki masalara yerleştirilmiş satranç takımlarıyla öğrencilere kütüphanede etkinlik alanları oluşturulmuştur. Böyle bir donanıma sahip olan Z-kütüphanesinden de Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin memnun oldukları anlaşılmaktadır. Bu noktada öğrencilerin kütüphaneye olan ilgilerini çekmede etkili olan tasarım ve donanım çalışmasının amacına ulaşmış olduğunu söylemek mümkündür. Z-kütüphanelerin tasarımlarının öğrenciler üzerinde okul düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir etki yarattığını MEB Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü Eğitim Araçları ve Yayınlar Daire Başkanlığı tarafından hazırlanan “Zenginleştirilmiş Kütüphaneler (Z-Kütüphane) Etki Analiz Araştırması” başlıklı çalışmada da ifade edilmektedir (2015, s.11).

Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesinde kurulan Z-kütüphane dermesini en çok bağış yöntemiyle sağlamaktadır. Kütüphanenin kurulma aşamasında kendi olanaklarıyla bin adet kitap satın alan okul, dermesini bağış yoluyla genişletmiştir (Ayhan Türkoğlu ile yapılan kişisel görüşme, 20 Nisan 2018). Ortaya çıkan bu sonuç ile MEB’in Z-kütüphanelerin dermesinin geliştirilmesi yönünde okullara ayrı bir bütçe ayırmadığı sonucuna varılmaktadır.

Araştırma ile ulaşılan bir diğer sonuç ise, okulun Z-kütüphanesinin uzman kütüphaneci ve/veya kütüphanecilere sahip olmamasıdır. Bu durum söz konusu lisenin Z-kütüphanesi için bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır ve başka sorunları da beraberinde getirmektedir. Bunlardan biri, kütüphanenin çalışma saatleri ile ilgili yaşanan aksamalarıdır. Okulun öğretmenleri tarafından yürütülmeye çalışılan kütüphanecilik görevi, öğretmenlerin asıl meslekleri olmadığından öğretmenlik mesleklerini icra ederken gönüllü olarak ya da boş zamanlarında yürütmeye çalıştıkları bir iş haline gelmektedir. Bu da kütüphanenin açık olması gereken çalışma ya da hizmet saatleri yerine imkân dâhilinde yürütülen kısıtlı zaman dilimlerine dönüşmektedir. Böyle bir kısıtlılık öğrencilerin gereksinim duydukları bilgiyi elde etmelerine ya da istedikleri zaman kütüphaneyi kullanmalarına engel olmaktadır. Derme geliştirme ve kütüphane hizmet kalitesini artırmaya yönelik çalışmalarda uzman kütüphaneci ve/veya kütüphaneciler en önemli unsurlardandır. Bu nedenle kütüphanelerde, kütüphaneci bulunmadığı zaman sunulan hizmet kalitesinde istenilen düzeye ulaşamamaktadır. Ankette elde edilen sonuçlardan biri olan öğrencilerin kütüphanenin istenilen zamanlarda açık olmamasından kaynaklı memnuniyetsizlikleri de bahsedilen sorunu açıkça ortaya koymaktadır. Öte yandan ya-

ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ KÜTÜPHANELERİN TÜRKİYE'DEKİ EĞİTİME KATKILARI

pılan görüşmede elde edilen bir diğer bilgi de Z-kütüphanede meslek eğitimi almış kütüphanecinin olmadığı yönündedir (Müdür vekili Ayhan Türkoğlu ile kişisel iletişim, 20 Nisan 2018).

Yapılan araştırmadan elde edilen başka bir sonuç ise, Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesindeki Z-kütüphanenin işleyişini, kullanımını ve gelişimini sağlamak amacıyla öğretmen, öğrenci ve veli işbirliğindeki başarı durumudur. Okul, öğretmen ve öğrenci işbirliğinde iyi bir örnek teşkil etmektedir; fakat velilerin kütüphane kurulduktan sonra kütüphaneyi ziyaret etmeleri dışında kütüphaneye bir herhangi bir ilgi göstermedikleri müdür vekili ile yapılan görüşme ile saptanmıştır (Müdür vekili Ayhan Türkoğlu ile kişisel iletişim, 20 Nisan 2018). Öğretmenlerin gönüllü destekleri, derme sağlama ve geliştirme çalışmaları ve öğrencilerini bu atmosfere dâhil etmeleri ne kadar önemli ise velilerin kütüphaneye olan ilgisizliği de o kadar dikkat çekicidir. Bununla birlikte söz konusu lisenin öğrencilerinin çoğunun sahip oldukları Z-kütüphaneden memnun oldukları görülmektedir. Henüz yakın geçmişe sahip olan kütüphanenin, öğrencilerin çoğunda pozitif etki bırakması olumlu bir gelişmedir.

Elde edilen veriler doğrultusunda öğrencilerin Z-kütüphanesi hakkında bilgi sahibi oldukları ve kütüphaneyi etkin bir şekilde kullandıkları anlaşılmıştır. Bu durum çalışmanın hipotezi olan MEB'in yürüttüğü 'Okullar Hayat Olsun' projesi kapsamında kurulan Z-kütüphanesi hakkında öğrencilerin bilgi sahibi oldukları ve bu kütüphaneden etkin bir şekilde yararlandıkları ifadesini doğrulamaktadır.

Analiz edilen verilerle elde edilen bulgular ve görüşme sonucunda ulaşılan bilgiler doğrultusunda, Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi örneği çerçevesinde Z-kütüphaneler ile ilgili çalışmada aşağıdaki öneriler sunulmaktadır:

- Mesleki eğitim almış kütüphanecilerin Z-kütüphanelerde mutlak ve acil olarak istihdam edilmeleri gerekmektedir. Çalışma saatlerinin kısıtlılığı, Z-kütüphanenin sürekli kullanıma açık olmaması dolayısıyla sunulan hizmetlerin aksaması gibi nedenlerin ortadan kalkması için Z-kütüphanelerde kütüphaneci ve/veya kütüphaneciler görevlendirilmelidir; ancak bu şekilde Z-kütüphanenin kullanıcılarına kaliteli ve iyi hizmet sunması mümkün olacaktır.
- Z-kütüphaneler okullara kurulduktan sonra gelişimlerini rahat ve hızlı bir şekilde gerçekleştirmeleri, öğrencilere eğitim ile ilgili katkı sağlayacak bilgi kaynağı, teknolojik araçlar ya da etkinlik malzemelerinin rahatça temin edilmesi için okullardaki Z-kütüphaneler için ayrı bir bütçe oluşturulmalıdır.
- Öğrencilerin okullarındaki Z-kütüphanelerin olanaklarını bilmeleri ve tüm yönleriyle kullanmaları için öğrencilere verilen oryantasyon eğitimine velilerin de dâhil edilerek bu eğitimin öğrenci, öğretmen ve veli işbirliği içerisinde yürütülmesi gerçekleştirilmelidir.

- Z-kütüphane dermesi, okulların ders müfredatı ve öğrencilerin ilgi alanları dikkate alınarak oluşturulmalı ve sürekli geliştirilmelidir.
- Okullardaki gençlere eleştirel okuma ve düşünme ve öğrenmeyi öğrenme becerilerine sahip olmaları ayrıca kütüphane bilincini ve alışkanlığını kazanmaları için müfredatta ilgili konuları içeren dersler yer almalı ve bu dersler kütüphane ortamında verilmelidir. Bu durum öğrencilerin kütüphane ile olan ilişkilerinin güçlenmesini sağlayabilecektir.
- Okul kütüphaneleri için hazırlanmış olan ‘Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği’ne benzer bir hukuki düzenleme Z-kütüphaneler için de ortaya konulmalıdır.
- Z-kütüphane hizmetlerinin sağlıklı bir şekilde yönetilmesi için okullarda kütüphane komisyonu kurulmalı, bu komisyonda öğretmen, öğrenci ve veliler yer almalıdır.

ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ KÜTÜPHANELERİN TÜRKİYE'DEKİ EĞİTİME KATKILARI

Kaynakça

- Atasoy, M. ve Çimen, Z. (2016). Beden eğitimi spor yüksekokulu öğrencilerinin toplumsallaşma fırsatı faktörüne bağlı futbol müsabakalarına katılım kararları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (3), 363-375.
- Atılğan, D. ve Yalçın, Y. (2009). Elektronik kaynakların seçimi ve değerlendirilmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(4), 769-802. Erişim adresi: <http://tk.org.tr/index.php/TK/article/view/535/528>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (Gel. 11. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Cevizbaş, S. (2003). Türkiye'de okul kütüphanelerinin sorunları: Özel okul kütüphanelerine yönelik bir anket uygulaması. *Türk Kütüphaneciliği*, 17(4), 386-396.
- Çetintaş, H. B. ve Ak, Ş. (2015). Eğitimde zenginleştirilmiş kütüphanelerin yeri ve önemi: Ahmet Mesut Yılmaz İlkokulu zenginleştirilmiş kütüphane uygulaması. *Milli Eğitim*, 208, 18-32.
- Hall, N. (1986). *Teacher, information and school libraries*. Paris: UNESCO.
- Kuhlthau, C.C. (2010). Guided inquiry: School libraries in the 21st century. *Rutgers The of New Jersey*, 2,17-28.
- Milli Eğitim Bakanlığı Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2015). Erişim adresi: <http://dhgm.meb.gov.tr/www/18-21-subat-2015-tarihleri-arasinda-afyonkarahisar-da-genel-mudurlugumuzce-okuma-kulturu-ve-z-kutuphane-calistayi-gerceklestirilmistir/icerik/214>
- Milli Eğitim Bakanlığı Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2019). *Zenginleştirilmiş kütüphane (z-kütüphane) kurulumu ve donatımına ilişkin teknik şartname*. Erişim adresi: file:///C:/Users/fuyar/Downloads/ZK%C3%BCt%C3%BCphane%20Teknik%20%C5%9Eartnamesi%202019%20Versiyon%206.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2016, 15 Mart). Z-kütüphane. Erişim adresi: <http://z-kutuphane.meb.gov.tr/Home/Hakkimizda>
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018, 6 Nisan). Okuma kültürü ve Z-kütüphane. Erişim adresi: <http://z-kutuphane.meb.gov.tr/Home/Seminer>
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2019, 2 Şubat). Z-kütüphane haritası. Erişim adresi: <http://z-kutuphane.meb.gov.tr:8076/zharita.html>
- Önal, H. İ. (1992). *Bilgi gereksinimlerinin karşılanması ve okul kütüphaneleri* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Öztürk, H. ve Ağa, T. (2018). Ortaokul öğrencilerinin bir yıllık z-kütüphane deneyimleri: Bir durum çalışması. *Türk Kütüphaneciliği*, 32(1), 7-18. Erişim adresi. <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/2900/2812>

FATMA UYAR – MALİK YILMAZ

The International Federation of Library Associations and Institutions/United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (1999). *IFLA/UNESCO school library manifesto*. Erişim adresi: <https://www.ifla.org/publications/iflaunesco-school-library-manifesto-1999>

Z-kütüphane (2013, 10 Mart). Erişim adresi: www.z-kutuphane.com